

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

ПЕТЕЧЕЛ О.Ю.

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

**Методичні вказівки
для підготовки до семінарських занять
для студентів денної та заочної форми навчання**

Івано-Франківськ, 2023

Схвалено на засіданні кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №___ від _____ року).

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №___ від _____ року).

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №___ від _____ року).

Рецензенти:

**Медицький І.Б., доктор юридичних наук,
професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника,
доцент**

**Яворська Л.Л., кандидат юридичних наук,
старший викладач відділу підготовки прокурорів з організації роботи в органах прокуратури та викладання професійної етики інституту спеціальної підготовки Національної академії прокуратури України**

Петечел О.Ю. Юридична психологія. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять (для студентів денної та заочної форми навчання) [Текст] / Олексій Юрійович Петечел. – Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. – 29с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Юридична психологія», підготовки та здачі заліку. Методичні вказівки містять: завдання до семінарських занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольні питання для перевірки знань.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів та викладачів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
2. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	10
3. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	22
4. СПИСОК ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

В Навчально-науковому Юридичному інституті навчальна дисципліна «Юридична психологія» вивчається протягом 5-го навчального семестру в обсязі 90 годин.

Метою викладання дисципліни «Юридична психологія» є засвоєння теоретичних понять і положень юридичної психології, оволодіння навичками роботи з літературою у галузі психології та юриспруденції, вивчення психологічних аспектів юридичної діяльності, психологічні особливості проведення окремих слідчих та судових дій.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- категоріально-понятійний апарат юридичної психології;
- предмет і метод юридичної психології;
- загальні психологічні особливості юридичної діяльності;
- психологічні особливості слідчих та судових дій;
- психологію слідчої, судової, адвокатської діяльності.
- причини девіантної та делінквентної поведінки особи;
- форми використання психологічних знань;
- психологічні особливості злочинці та злочинних груп.

вміти

- складати психологічний портрет злочинців;
- складати психологічний аналіз злочинної групи та визначати статус її учасників;
- визначати психологічні особливості слідчих та судових дій;
- визначати причини вчинення злочинів;
- аналізувати різні типи злочинців;
- застосовувати методи юридичної психології на практиці;
- орієнтуватися в науковій літературі з юридичної психології;
- застосовувати методи психологічного впливу та визначати межі допустимості його застосування;

- використовувати психологічні знання під час досудового розслідування та судового розгляду справи;
- застосовувати різні способи налагодження психологічного контакту з обвинуваченим, підозрюваним, підсудним, свідком, потерпілим, підзахисним.

Вивчення навчальної дисципліни «Юридична психологія» завершується проведенням заліку з усіх тем дисципліни.

Іншими формами контролю є аналіз та оцінка виступів студентів на практичних заняттях, написання самостійних та контрольних робіт, підготовка рефератів, схем, діаграм на визначені теми.

Під час вивчення навчальної дисципліни студент повинен вивчити рекомендовану літературу, нормативно-правові акти. Вивчивши її, студент повинен вміти самостійно та з допомогою фахівців-психологів використовувати психологічні знання в практичній діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема №1

Юридична психологія як наука.

Предмет юридичної психології. Система юридичної психології. Зв'язок юридичної психології з іншими науками. Методи юридичної психології. Класифікація методів юридичної психології. Історія розвитку юридичної психології. Рання історія юридичної психології. Становлення юридичної психології. Історія юридичної психології в ХХ столітті. Історія розвитку юридичної психології в Україні.

Тема №2

Загальна психологічна характеристика професійної діяльності юриста.

Психологічна структура юридичної діяльності: пізнавальна, конструктивна, комунікативна, організаційна, профілактична, засвідчувальна. Юридичні професіограми. Структура професіограми судді, прокурора, слідчого, адвоката, нотаріуса, юрисконсульта.

Тема №3

Девіантна поведінка особистості.

Психологічні аспекти правової поведінки. Психологічна характеристика девіантної поведінки. Види девіантної поведінки. Делінквентна поведінка. Адитивна поведінка. Психопатологічна поведінка.

Тема №4

Психологія злочинного діяння.

Мотиви злочинного діяння. Причини та умови вчинення злочинів. Прийняття рішення про вчинення злочину. Реалізація рішення про вчинення злочину. Способи вчинення злочинного діяння. Результат вчинення злочину та постзлочинна поведінка злочинця.

Тема №5

Психологія особистості злочинця.

Поняття особистості злочинця. Причини формування особистості злочинця. Структура особистості злочинця. Класифікація злочинних типів. Механізм формування злочинної поведінки. Психологічні особливості неповнолітніх злочинців.

Тема №6

Психологічна характеристика злочинних груп.

Поняття групи, її види. Поняття злочинної групи та її класифікація. Психологічна характеристика злочинної групи. Психологічні особливості злочинних груп різних вікових груп та різного спрямування. Психологічна характеристика організованої злочинності.

Тема №7

Психологічні особливості злочинності неповнолітніх.

Поняття «неповнолітній», класифікація вікових періодів осіб, віком до 18 років. Психологічна характеристика підліткового віку та раннього юнацького віку. Формування особистості неповнолітнього злочинця та його психологічні особливості. Психологічні аспекти групової злочинності неповнолітніх. Психологічні особливості розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми.

Тема №8

Форми використання спеціальних психологічних знань.

Форми використання спеціальних психологічних знань. Психологічне консультування. Спеціаліст-психолог як учасник кримінального процесу. Судово-психологічна експертиза. Види судово-психологічних експертиз та їх характеристика. Особливості використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх.

Тема №9

Психологія слідчої діяльності.

Психологічні особливості слідчої діяльності. Психологічні особливості особи слідчого. Психологія огляду місця події. Психологія допиту. Психологія очної ставки. Психологія пред'явлення до впізнання. Психологія обшуку.

Тема №10

Психологія потерпілого.

Поняття «потерпілого» у кримінальному процесі. Класифікація потерпілих. Психологічна характеристика потерпілого. Віктимна характеристика потерпілого. Види віктимності. Психологічна характеристика показань потерпілого. Психологічний аналіз потерпілих від окремих видів злочинів.

Тема №11

Психологічні засади адвокатської діяльності.

Психологічні особливості діяльності адвоката. Психологічні особливості підготовленості адвоката. Психологічні аспекти відносин адвоката та прокурора в суді. Психологічні особливості захисної промови адвоката.

Тема №12

Психологія судової діяльності (при розгляді кримінальних справ).

Психологічна характеристика судової діяльності. Психологія судді. Психологічні особливості судового процесу. Психологія судових дій. Психологічні особливості судових дебатів. Психологія ухвалення рішення судом.

Тема №13

Пенітенціарна психологія.

Поняття, предмет і завдання пенітенціарної психології. Методи впливу на засудженого. Психологічна характеристика засудженого. Психологічний аналіз колективу засуджених (мікросередовища). Психологічна характеристика типів

засуджених. Психологія тюремного побуту. Психологічні основи адаптації засуджених.

Тема №14

Використання спеціальних психологічних знань у цивільному процесі.

Психологічні аспекти цивільного процесу. Психологія учасників цивільного процесу. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі. Судово-психологічна експертиза у справах про відшкодування моральної шкоди.

Тема №15

Використання спеціальних психологічних знань у адміністративному процесі.

Психологічні аспекти адміністративному процесу. Форми використання спеціальних психологічних знань в адміністративному процесі. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Заняття №1

В процесі підготовки до заняття на дану тему студент на основі прослуханої лекції та опрацьованої літератури повинен з'ясувати предмет та об'єкт юридичної психології, її зв'язок та практичне значення для розвитку інших юридичних наук. Студент повинен вивчити поняття юридичної психології та історії виникнення даної наук. В процесі підготовки до заняття повинно бути з'ясовано предмет вивчення основних галузей юридичної психології та перспективи розвитку інших нових напрямків в юридичній психології. При підготовці до заняття студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №1: Юридична психологія як наука.

1. Поняття, предмет та об'єкт юридичної психології.
2. Система юридичної психології.
3. Зв'язок юридичної психології з іншими науками.
4. Методи юридичної психології та їх класифікація.
5. Історія розвитку юридичної психології:
  - А) Рання історія юридичної психології.
  - Б) Становлення юридичної психології.
  - В) Історія юридичної психології в ХХ столітті.
  - Г) Історія розвитку юридичної психології в Україні.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення поняттю «юридична психологія».
2. Що вивчає юридична психологія?
3. Назвіть предмет юридичної психології.
4. Назвіть об'єкт юридичної психології.
5. Які завдання юридичної психології?

6. Намалюєте схему «Система юридичної психології».
7. Що вивчає загальна частина юридичної психології?
8. Що вивчає особлива частина юридичної психології?
9. Які галузі юридичної психології Вам відомі?
10. Який зв'язок юридичної науки з психологічними науками?
11. Який зв'язок юридичної психології з юридичними науками?
12. Виділіть етапи розвитку юридичної психології.
13. Виділіть етапи розвитку юридичної психології в нашій країні.
14. Назвіть методи юридичної психології.
15. Назвіть основні напрями розвитку сучасної юридичної психології в Україні.
16. Назвіть імена відомих вчених, що внесли значний вклад в розвиток юридичної психології в нашій країні та закордоном.
17. Які рівні інтеграції юридичної психології та психології Вам відомі?

Рекомендована література:

п. 5, 6, 7, 10, 12, 13, 17, 19, 20, 21, 29, 36, 43, 46, 54, 55, 56, 58 із списку джерел.

Заняття №2

При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам особливу увагу слід приділити визначенню злочинної діяльності та її ознак через призму діяльності як категорії загальної психології. Студент повинен з'ясувати поняття мотиву, види мотивів та етапи формування мотивації, в тому числі злочинної. При цьому слід проілюструвати проходження всіх етапів формування мотиву на прикладах. Особливу увагу слід приділити вивченню афекту, його ознак та видів. Студент повинен відрізнити вчинення діяння в стані афекту від суміжних станів, в тому числі вчинення злочинів з мотивів ревнощів чи помсти тощо. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №4: Психологія злочинного діяння.

1. Загальна психологічна характеристика діяльності.
2. Психологічні причини злочинної поведінки.
3. Мотив кримінальних правопорушень: поняття, види, етапи формування.
4. Поняття, ознаки та види афекту.
5. Психологічні наслідки вчиненого злочину.
6. «Безмотивні» злочини та злочини з необережності.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення поняття «діяльність», «афект», «мотив», «злочин».
2. Яке значення має встановлення мотиву злочину.
3. Назвіть об'єктивні та суб'єктивні причини правопорушень.
4. Назвіть теорії, що пояснюють виникнення злочинної поведінки.
5. З чого складається мотиваційний етап протиправної поведінки?
6. Зобразіть схематично процес формування злочинного діяння.
7. Які ознаки притаманні злочинній поведінці?
8. Опишіть процес формування мотиву протиправної поведінки.
9. Класифікуйте мотиви злочинної поведінки.
10. Які особливості мотивів злочинної поведінки?
11. Назвіть ознаки афекту.
12. Назвіть психологічні наслідки злочину.
13. В чому полягають відмінності між умисними і необережними злочинами?
14. Чи є мотив в злочинах, вчинених з необережності?

Рекомендована література:

п. 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 17, 19, 20, 29, 33, 36, 43, 46 із списку джерел.

Заняття №3

Підготовка до даної теми заняття передбачає вивчення психологічних особливостей особи, що вчинила злочин. Так, студенту слід з'ясувати поняття особистості злочинця, визначивши при цьому спільні та відмінні риси з такими

поняттями як «особа злочинця», «суб'єкт злочину», «обвинувачений», «засуджений» та іншими поняттями, що вживаються іншими юридичними науками. В процесі підготовки студент повинен скласти план-схему вивчення особистості злочинця на основі знань про структуру особистості. Крім того, слід дослідити різноманітні типологізації злочинців, як сучасні, так і минулі, при цьому необхідно сказати про практичне значення кожної із наведених типологій. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №5: Психологія особистості злочинця.

1. Поняття особистості злочинця.
2. Причини формування особистості злочинця.
3. Структура особистості злочинця.
4. Класифікація злочинців.
5. Типологія злочинців.
6. Психологічні особливості неповнолітніх злочинців.

Контрольні запитання:

1. Розкрийте зміст поняття «особистість злочинця».
2. Проаналізуйте зміст понять «особа злочинця», «суб'єкт злочину», «особистість злочинця». Як вони співвідносяться?
3. З якою метою, на Вашу думку, вивчаються психологічні особливості особистості злочинця?
4. Назвіть структурні елементи особистості злочинця.
5. Чим відрізняється структура особистості злочинця, що вчинив умисний злочин та злочин з необережності (в психологічному плані)?
6. Назвіть типи особистості злочинця.
7. Назвіть основні характеристики концепцій формування особистості злочинця.

8. Яке співвідношення біологічних та соціальних чинників формування особистості?
9. Назвіть основні причини вчинення злочинів неповнолітніми.

Підготувати доповідь на тему:

1. Психологія злочинця-убивці.
2. Психологія серійного вбивці.
3. Психологія злочинця-терориста.
4. Психологія сексуальних маніяків.
5. Психологія жінок-злочинниць.
6. Психологія неповнолітніх злочинців.

Рекомендована література:

п. 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 29, 33, 36, 38, 42, 43, 46,48 із списку джерел.

Заняття №4

В процесі підготовки до заняття на дану тему студент на основі прослуханої лекції та опрацьованої літератури повинен з'ясувати поняття злочинної групи як особливого суб'єкта діяльності, при цьому слід дослідити її основні характеристики через призму поняття групи як категорії соціальної психології. При підготовці до семінарського заняття слід з'ясувати причини формування злочинної групи та закономірності її функціонування, проілюструвавши це на прикладах. Окрему увагу слід приділити вивченню психологічних особливостей організованих злочинних груп, внутрішньо-групові зв'язки, особливості розслідування та розкриття злочинної діяльності таких груп. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №6: Психологічна характеристика злочинних груп.

1. Поняття групи, її види та характеристики.
2. Поняття та ознаки злочинної групи.
3. Психологічна характеристика злочинних груп.
4. Класифікація злочинних груп.
5. Психологія організованих злочинних груп.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення поняттю «злочинна група», «конформізм», «згуртованість групи».
2. Назвіть причини об'єднання в злочинні групи.
3. Назвіть закономірності функціонування злочинних груп.
4. Дайте характеристику різновидам злочинних груп.
5. Сформулюйте визначення «організована злочинна група».
6. Назвіть основні психологічні характеристики ОЗГ.
7. Схематично зобразіть структуру ОЗГ.
8. Назвіть основні методи психологічного впливу, що застосовуються в злочинній групі.
9. Які ознаки свідчать про стійкість злочинної групи?
10. Сформулюйте визначення «кругова порука». Дайте характеристику цьому явищу.
11. Назвіть ознаки ОЗГ.
12. Яке значення має вивчення психологічних особливостей злочинних груп?

Підготувати доповідь на тему:

1. Психологія злочинної організації.

Рекомендована література:

п. 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 29, 33, 36, 42, 43, 46, 48 із списку джерел.

Заняття №5

Підготовка до даного заняття передбачає аналіз чинного законодавства у сфері використання спеціальних знань в цілому, так і психологічних знань зокрема. Так, студенту слід з'ясувати питання, пов'язані із необхідністю використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, поняття спеціальних знань та спеціальних психологічних знань. Слід також дослідити і різні думки щодо форм використання спеціальних психологічних знань. В процесі підготовки студенту слід з'ясувати напрямки використання психологічного консультування, порядок залучення спеціаліста-психолога до проведення слідчих та судових дій, а також підстави та питання, що ставляться на вирішення СПЕ. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №8: Форми використання спеціальних психологічних знань.

1. Поняття спеціальних психологічних знань.
2. Форми використання спеціальних психологічних знань:
  - А) Психологічне консультування.
  - Б) Спеціаліст-психолог як учасник кримінального процесу.
  - В) Судово-психологічна експертиза.
  - Г) Види судово-психологічних експертиз та їх характеристика.
3. Особливості використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх.

Контрольні запитання:

1. Чим обумовлена необхідність залучення спеціальних знань?
2. Дайте визначення поняттю «спеціальних знань», «спеціальних психологічних знань».
3. Які напрямки використання спеціальних психологічних знань у кримінальному процесі?
4. Назвіть форми використання спеціальних психологічних знань.

5. Дайте визначення поняттю «консультант-психолог», «спеціаліст-психолог», «експерт-психолог».
6. Яким чином психологічне консультування може використовуватися при розслідуванні кримінальних правопорушень?
7. Визначте можливості спеціаліста-психолога при розслідуванні тих чи інших кримінальних правопорушень.
8. Назвіть підстави для призначення судово-психологічної експертизи.
9. Сформулюйте питання, які ставляться на вирішення експерта-психолога.
10. Дайте аналіз комплексним судово-психолого-психіатричним експертизам.
11. Які відмінності в правовому статусі консультанта-психолога, спеціаліста-психолога та експерта-психолога?

Рекомендована література:

п. 5, 6, 7, 10, 13, 15, 17, 19, 20, 25, 26, 27, 28, 2, 30, 32, 35, 36, 37, 40, 43, 44, 46 із списку джерел.

Заняття №6

Підготовка до даної теми семінарського заняття передбачає з'ясування змісту в першу чергу компонентів структури слідчої діяльності. Вказаний аналіз студенту слід проводити у взаємозв'язку з основними якостями особи слідчого, що необхідні йому для ефективною реалізації тих чи інших компонентів структури. Крім того, підготовка до даної теми вимагає від студента вивчення основних, базових основ психологічних особливостей слідчих дій. При цьому студенту необхідно виділити основні риси, етапи проведення, психологічні особливості тієї чи іншої слідчої дії. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №9. Психологія слідчої діяльності.

1. Психологічні особливості слідчої діяльності.

2. Психологічні особливості особи слідчого.
3. Психологія огляду місця події.
4. Психологія допиту.
5. Психологія очної ставки.
6. Психологія пред'явлення до впізнання.
7. Психологія обшуку.

Контрольні запитання:

1. Які види діяльності охоплює діяльність слідчого?
2. Назвіть професійно необхідні психічні характеристики особи слідчого.
3. Виділіть етапи підготовки та проведення допиту.
4. Що таке психологічний контакт?
5. Назвіть методи психологічного впливу.
6. Які особливості проведення очної ставки?
7. Розкрийте структуру неправдивих показань.
8. Назвіть чинники, які сприяють ефективності обшуку.
9. Які психологічні особливості особи обшукуваного впливають на вибір способів приховування ?
10. Які психологічні прийоми використовує обшукуваний для введення в оману слідчого?
11. Розкрийте психологічний зміст процесу впізнання.
12. Які психологічні чинники впливають на результат впізнання?
13. Які види впізнання вам відомі?
14. Які фактори впливають на правильність сприйняття об'єкта?

Рекомендована література:

п. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 29, 32, 33, 36, 43, 44, 45, 46 із списку джерел.

Заняття №7

При підготовці даної теми заняття слід звернути увагу на термінологічний апарат, зокрема вживання таких термінів як «жертва злочину», «потерпілий», «віктимна поведінка», «віктимність» тощо, порівняти дані терміни, вказавши на спільне та відмінне в розумінні даних понять. За результати підготовки до заняття студент повинен розуміти значення вивчення особи потерпілого в процесу розслідування злочину, особливості поведінки потерпілих від різних злочинів, фактори, що впливають на ступінь віктимності потерпілого. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №10. Психологія потерпілого.

1. Поняття «потерпілого» у кримінальному процесі.
2. Класифікація жертв кримінальних правопорушень.
3. Психологічна характеристика жертв кримінальних правопорушень..
4. Віктимна характеристика потерпілого. Види віктимності.
5. Психологічна характеристика показань потерпілого.
6. Психологічний аналіз потерпілих від окремих видів кримінальних правопорушень.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення понять «жертва злочину», «потерпілий». Як вони співвідносяться?
2. Які соціально-демографічні характеристики особи впливають на її віктимність.
3. Охарактеризуйте психологічні чинники віктимності особи.
4. За якими критеріями можна класифікувати потерпілих?
5. Які чинники можуть зменшити загальну віктимність особи?
6. Які психологічні особливості потерпілого впливають на його поведінку під час проведення слідчих та судових дій?

7. Які психологічні особливості особи потерпілого від статевих кримінальних правопорушень?
8. Які фактори впливають на показання потерпілих?
9. Назвіть особливості сприйняття осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень.

Рекомендована література:

п. 2, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 17, 19, 20, 29, 32, 33, 36, 43, 46 із списку джерел.

Заняття № 8

Для підготовки до даної теми студенту необхідно дослідити одну з найбільш розвинених галузей юридичної психології – пенітенціарну психологію. При цьому слід з'ясувати основні положення даної галузі, вивчити основні поняття. Слід також приділити увагу вивченню психологічних характеристик як самого засудженого, так і колективу, в якому він перебуває. При цьому такий аналіз має проходити через призму використання ефективних методів впливу на засудженого. Студент повинен навести приклади тих чи інших методів впливу, визначивши при цьому прогнозовані результати такого впливу. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №13. *Пенітенціарна психологія.*

1. Поняття, предмет і завдання пенітенціарної психології.
2. Методи впливу на засудженого.
3. Психологічна характеристика засудженого.
4. Психологічний аналіз колективу засуджених (мікросередовища).
5. Психологічна характеристика типів засуджених.
6. Психологія тюремного побуту.
7. Психологічні основи адаптації засуджених.

Контрольні запитання:

1. Що є предметом вивчення пенітенціарної психології?
2. Назвіть методи впливу на засудженого, що використовуються в установах з виконання покарань.
3. Що таке мікроколектив?
4. Назвіть групи засуджених та критерії їх поділу.
5. Назвіть типи засуджених.
6. Яким чином ізоляція засуджених впливає на особу засудженого? Позитивний чи негативний цей вплив?
7. Назвіть особливості тюремного побуту засуджених.
8. Які чинники впливають на ре соціалізацію особи засудженого?

Рекомендована література:

п. 5, 6, 7, 10, 13, 17, 19, 20, 24, 29, 30, 35, 36, 43, 46 із списку джерел.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Заняття №1

Підготовка до даної теми семінарського заняття передбачає з'ясування змісту в першу чергу компонентів структури слідчої діяльності. Вказаний аналіз студенту слід проводити у взаємозв'язку з основними якостями особи слідчого, що необхідні йому для ефективної реалізації тих чи інших компонентів структури. Крім того, підготовка до даної теми вимагає від студента вивчення основних, базових основ психологічних особливостей слідчих дій. При цьому студенту необхідно виділити основні риси, етапи проведення, психологічні особливості тієї чи іншої слідчої дії. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №9. Психологія слідчої діяльності.

1. Психологічні особливості слідчої діяльності.
2. Психологічні особливості особи слідчого.
3. Психологія огляду місця події.
4. Психологія допиту.
5. Психологія очної ставки.
6. Психологія пред'явлення до впізнання.
7. Психологія обшуку.

Контрольні запитання:

1. Які види діяльності охоплює діяльність слідчого?
2. Назвіть професійно необхідні психічні характеристики особи слідчого.
3. Виділіть етапи підготовки та проведення допиту.
4. Що таке психологічний контакт?
5. Назвіть методи психологічного впливу.

6. Які особливості проведення очної ставки?
7. Розкрийте структуру неправдивих показань.
8. Назвіть чинники, які сприяють ефективності обшуку.
9. Які психологічні особливості особи обшукуваного впливають на вибір способів приховування ?
10. Які психологічні прийоми використовує обшукуваний для введення в оману слідчого?
11. Розкрийте психологічний зміст процесу впізнання.
12. Які психологічні чинники впливають на результат впізнання?
13. Які види впізнання Вам відомі?
14. Які фактори впливають на правильність сприйняття об'єкта?

Рекомендована література:

п. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 29, 32, 33, 36, 43, 44, 45, 46 із списку джерел.

Заняття №2

При підготовці даної теми заняття слід звернути увагу на термінологічний апарат, зокрема вживання таких термінів як «жертва злочину», «потерпілий», «віктимна поведінка», «віктимність» тощо, порівняти дані терміни, вказавши на спільне та відмінне в розумінні даних понять. За результати підготовки до заняття студент повинен розуміти значення вивчення особи потерпілого в процесу розслідування злочину, особливості поведінки потерпілих від різних злочинів, фактори, що впливають на ступінь віктимності потерпілого. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №10. Психологія потерпілого.

1. Поняття «потерпілого» у кримінальному процесі.
2. Класифікація жертв кримінальних правопорушень.
3. Психологічна характеристика жертв кримінальних правопорушень..

4. Віктимна характеристика потерпілого. Види віктимності.
5. Психологічна характеристика показань потерпілого.
6. Психологічний аналіз потерпілих від окремих видів кримінальних правопорушень.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення понять «жертва злочину», «потерпілий». Як вони співвідносяться?
2. Які соціально-демографічні характеристики особи впливають на її віктимність.
3. Охарактеризуйте психологічні чинники віктимності особи.
4. За якими критеріями можна класифікувати потерпілих?
5. Які чинники можуть зменшити загальну віктимність особи?
6. Які психологічні особливості потерпілого впливають на його поведінку під час проведення слідчих та судових дій?
7. Які психологічні особливості особи потерпілого від статевих кримінальних правопорушень?
8. Які фактори впливають на показання потерпілих?
9. Назвіть особливості сприйняття осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень.

Рекомендована література:

п. 2, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 17, 19, 20, 29, 32, 33, 36, 43, 46 із списку джерел.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика і психологія [Текст] : монографія / В. І. Алексейчук ; за ред. д-ра юрид. наук., проф., засл. діяча науки України, акад. Нац. акад. прав. наук України В. О. Коновалової ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Апостіль, 2011. – 230 с.
2. Андрієнко О.В. Психологічний зміст компенсації моральної шкоди в нормотворчій та правозастосовчій діяльності: автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.06 / О.В. Андрієнко ; Акад. упр. М-ва внутр. справ. – К., 2009. – 17 с.
3. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Еминов В.Е. Психология преступника и расследования преступлений. – М., 1996.
4. Барко В.І. Психологічне супроводження оперативно-розшукової діяльності [Навчальний посібник] / Барко В.І., Ірхін Ю.Б., Морозова Т.Р., Никифорчук Д.Й., Ніколаюк С.І. – К.: КНТ, 2008. – 96с.
5. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: МАУП, 2004. – 436 с.
6. Бедь В.В. Юридична психологія [Навчальний посібник] / В.В. Бедь. – К.: Каравела, Новий світ-2000, Магнолія плюс, 2003. – 376с.
7. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 334 с.
8. Будіянський М.Ф. Кримінальна психологія: навчальний посібник / М.Ф. Будіянський. – Вид. 3-є, доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 382 с.
9. Васильев В.Л. Психология следственных действий. – С-Пб., 1996.
10. Васильев В.Л. Юридическая психология. – С-Пб.: Питер, 2005.
11. Гребенюк М.О. Юридико-психологічні засади розслідування злочинів, вчинених із особливою жорстокістю [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Максим Олександрович Гребенюк ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2009. – 16 с.
12. Гулевич О.А. Психологические аспекты юриспруденции: учебное пособие. – М.: НОУ ВПО Московский психолого-социальный институт, 2009. – 512с.
13. Еникеев М.И. Юридическая психология: ученик / М.И. Еникеев. – М.: Норма, 2012. – 512с.

14. Ємець Ю. І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Ємець Юлія Іванівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2010. - 18 с.
15. Землянська О. В. Особистість як суб'єкт правосвідомості та об'єкт судово-психологічної експертизи [Текст] : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.06 / Землянська Олена Володимирівна ; Харк. нац. ун-т внутрішніх справ. – Х., 2010. – 34 с.
16. Казміренко В. О. Юридико-психологічна характеристика розбою [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Казміренко Вікторія Олександрівна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2011. – 18 с.
17. Казміренко Л.І., Моїсєєв Є.М. Юридична психологія. – К.: КНТ, 2007.
18. Калашнік В.О. Психолого-юридична характеристика хуліганства [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Володимир Олегович Калашнік ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2009. – 16 с.
19. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2019. – 288 с.
20. Кацавець Р.С. Юридична психологія: навчальний посібник (2-ге видання) / Р.С. Кацавець – К.: Алерта, 2019. – 110с.
21. Кацавець Р.С. Кримінальна психологія: навчальний посібник / Р.С. Кацавець – К.: Алерта, 2019. – 122с.
22. Костицький М.В. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі [Текст] : монографія / Костицький М. В., Луцький М. І. ; Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ : Видавнича справа, 2011. – 307 с.
23. Костицький М.В. Психологія судового розгляду кримінальних справ [Текст] : монографія / Михайло Костицький, Віталій Марчак, Олексій Черновський, Аліна Федіна. - Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. – 399 с.
24. Костицький М.В. Судова психологія [Текст] : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / М. В. Костицький [та ін.] ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2013. - 495 с.

25. Костицький М.В. Використання спеціальних психологічних знань в радянському кримінальному процесі. – К.: УМК ВО, 1990.
26. Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції. – Чернівці: Рута, 2008.
27. Кощинець В. В. Використання спеціальних психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я, та гідності особи: Монографія. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2005.
28. Кощинець В. В. Спеціальні психологічні знання в кримінальному процесі: теоретичні засади та практичні проблеми : навч. посіб. / В. В. Кощинець, В. Я. Марчак. – Чернівці : Рута, 2007. – 215 с.
29. Курбатов В.И. Юридическая психология [Учебное пособие] / В.И. Курбатов. – М.: Наука-Пресс, 2007. – 464 с.
30. Луцький А. І. Використання спеціальних психологічних знань при розгляді кримінальних справ у суді [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :19.00.06 / Луцький Андрій Іванович ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 18 с.
31. Луцький М. І. Судово-психологічна експертиза в адміністративному деліктному процесі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Луцький Мирослав Іванович ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2011. – 18 с.
32. Марчак В. Я. Використання спеціальних психологічних знань у досудовому слідстві. – Чернівці: Рута, 2005.
33. Максименко С.Д. Юридична психологія: підруч. для студентів та курсантів юрид. та психол. спец. ВНЗ / С. Д. Максименко, В. С. Медведєв. – Київ: Слово, 2018. – 446.
34. Медведєв В.С. Кримінальна психологія: підручник. – К.: Атіка, 2004. – 368с.
35. Озерський І. В. Використання спеціальних психологічних знань в юрисдикційному процесі України [Текст] : лекція / Озерський І. В. ; Київ. ін-т бізнесу та технологій. - Полтава : Полтавський літератор, 2013. – 67 с.
36. Основи загальної та юридичної психології: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищ. навч. закл. / Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич, В. П. Бойко та ін. ; за ред. В. Т. Нора. – К. : Ін Юре, 2014. – 280 с.

37. Петечел О.Ю. Використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування [Монографія]. – Івано-Франківськ, 2012.
38. Петечел О.Ю. Кримінологічна характеристика молодіжної злочинності: загальний огляд проблеми // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового юридичного інституту. – Івано-Франківськ, 2017. – С.194-197.
39. Радухівська Л. Л. Психологічний зміст діяльності судді в кримінальному судочинстві [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Радухівська Людмила Любомирівна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2012. – 16 с.
40. Реан А. А. Психологический атлас человека. – М.: Прайм-Еврознак, 2006.
41. Ребуха Л. З. Психологічна експертиза: технологія та процедура проведення. Навчальний посібник. - Тернопіль: Економічна думка, 2008. - 128с.
42. Робер М.-А. Психология индивида и группы / М.-А. Робер, Ф. Тильман. – М. : Прогресс, 1988. – 254 с.
43. Романов В. В. Юридическая психология: учебник / В. В. Романов. – М.: Юристъ, 2004. – 588 с.
44. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: монографія / Б. В. Романюк. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 196 с.
45. Савка І. М. Установка як чинник кумулятивного фізіологічного афекту у судово-експертному дослідженні [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Савка Ірина Мар'янівна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2010. – 18 с.
46. Ситковская О.Д. Юридическая психология: Учебник. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2011. – 472с.
47. Тичина Д. М. Психолого-правові засади попередження корисливої злочинності дітей [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Тичина Дмитро Михайлович ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 16 с.

48. Тужеляк Н. М. Агресивність як детермінанта насильницької злочинної поведінки [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Н. М. Тужеляк; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2012. – 20 с.
49. Федіна А. В. Юридико-психологічні особливості попереднього розгляду кримінальної справи суддею [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Федіна Аліна Василівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2010. – 20 с.
50. Цимбал Ю. Ю. Психологічні особливості кримінального провадження у формі приватного обвинувачення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :19.00.06 / Цимбал Юлія Юріївна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2013. – 20 с.
51. Черновський О. К. Юридико-психологічні особливості розгляду кримінальної справи в суді першої інстанції [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :19.00.06 / Черновський Олександр Костянтинович ; Київ. нац. ун-т внутрішніх справ. – К., 2010. – 20 с.
52. Энциклопедия юридической психологии/ Под ред. А.М. Столяренко. – М., 2001.
53. Ювенальна юридична психологія [Текст] : навч. посіб. / О. О. Кочемировська, А. А. Гришко ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". – Х. : ХАІ, 2010 . – 36с.
54. Юридична психологія [Підручник] / Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєв. – К.: КНТ, 2007. – 360с.
55. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями : навч. посіб. / Д. О. Александров [та ін.] ; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К. : КНТ, 2008. – 152 с.
56. Юридична психологія. Словник: Довідкове видання / За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. – Вид. 2-е, уточ. та доп. – К.: КНТ, 2008. – 224с.
57. Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Є. Самойлов, М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець, Г.М. Ржевський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 432 с.
58. Яковенко С. І. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання : навчальний посібник / С. І. Яковенко [та інші]. – К., 2006. – 259с.

59. Ясинок М.М. Психологія судового процесу (психолого-правовий аспект): Науково-практичний посібник. – К.:Алерта, 2017. – 206с.
60. Oleksii Yu PETECHEL, Yuliia V KERNIAKEVYCH-TANASIICHUK, Volodymyr M VAZHYNISKYI, Mariia O KRASII. Criminological Characteristics of Juvenile Aggression. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, [S.l.], v. 10, n. 8, p. 2462 – 2474, dec. 2019. doi: [https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8\(46\).24](https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8(46).24).